

DOKUMENT

UPRAVLJANJA KNJIŽNIČNE ZBIRKE

**Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne
na Koroškem**

Januar, 2022

Kazalo vsebine

1	UVOD	3
2	NAMEN DOKUMENTA.....	3
3	ZAKONSKA DOLOČILA, STANDARDI IN STROKOVNA PRIPOROČILA	3
4	POSŁANSTVO KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE	3
5	POTREBE OKOLJA.....	4
6	ORGANIZIRANOST KNJIŽNICE	5
7	KNJIŽNIČNA ZBIRKA KOK.....	5
7.1	Financiranje knjižnične zbirke	6
7.2	Oblikovanje knjižnične zbirke	6
7.3	Letni načrtovani obseg in vrste gradiva	7
7.4	Vključevanje uporabnikov v izgradnjo knjižnične zbirke	8
7.5	Dostop do knjižnične zbirke	8
7.6	Zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij (OOK)	10
7.7	Dopolnjevanje knjižnične zbirke.....	10
7.8	Nakup za zamejce.....	11
7.9	Omejitve v izgradnji knjižnične zbirke	12
7.10	Darovi	12
7.11	Izločanje in odpis knjižničnega gradiva	12
7.12	Zaščita knjižnične zbirke.....	13
7.13	Vrednotenje knjižnične zbirke	13
7.14	Sodelovanje z drugimi knjižnicami	14
7.15	Promocija knjižnične zbirke.....	14
8	AKTUALNOST DOKUMENTA.....	14

1 UVOD

Dokument upravljanja knjižnične zbirke je eden temeljnih, strateških in programskih dokumentov Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika (nadalje Koroška osrednja knjižnica). Poslanstvo, cilji in naloge, zapisani v tem dokumentu, so usklajeni z nekaterimi drugimi akti knjižnice, kot so: Strateški načrt knjižnice, Program dela in finančni načrt ter Letno poročilo. Vsakoletni Letni načrt nakupa knjižničnega gradiva temelji na osnovi tega dokumenta.

Knjižnica ima oblikovano politiko upravljanja knjižnične zbirke glede na vrsto knjižnice (splošna) in vsebuje različne vrste gradiva. Namenjena je vsem starostnim obdobjem, proaktivno se odziva na potrebe in interese v lokalni skupnosti ter odraža raznolikost lokalne skupnosti (jezikovno, kulturno, socialno, demografsko itn.).

2 NAMEN DOKUMENTA

Dokument o upravljanju knjižnične zbirke Koroške osrednje knjižnice je namenjen nadgrajevanju in celostni skrbi za knjižnično zbirko. S sistematičnim strokovnim delom in ukrepi zagotavlja kontinuirano izgradnjo knjižnične zbirke, ki podpira tako poslanstvo knjižnice kot tudi izpolnjevanje knjižničnih vlog. Uporabnike informira o vsebini zbirke, njeni zalogi, nadgrajevanju zbirke in prioritetah, ki se upoštevajo tako pri nakupu kot pri zbiranju gradiva nasploh. Za zaposlene predstavlja vodilo za izbor novega gradiva, izločanje in odpis gradiva iz zbirke in hkrati zmanjšuje vpliv subjektivnih odločitev pri upravljanju zbirke. Javno dostopen dokument o upravljanju knjižnične zbirke je podlaga za kontinuirano zagotavljanje kakovostne, pregledne in racionalno dopolnjujoče knjižnične zbirke knjižnice. Namenjen je zaposlenim, financerjem, uporabnikom knjižnice, dobaviteljem in širši javnosti. S predlogi se lahko prispeva k izgradnji zbirke, ki je temeljno orodje za izpolnitev sodobnih strokovnih vlog knjižnice.

3 ZAKONSKA DOLOČILA, STANDARDI IN STROKOVNA PRIPOROČILA

- Zakon o knjižničarstvu (UL RS, št. 87/2001);
- Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (UL RS, št. 96/2002);
- Zakon o obveznem izvodu publikacij (UL RS, št. 69/2006, spremembe UL, RS 86/2009);
- Pravilnik o pogojih izvajanja knjižnične dejavnosti kot javne službe (UL RS, št. 73/2003);
- Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah (UL RS, št. 88/2003);
- Uredba o osnovnih storitvah knjižnice (UL RS, št. 29/2003);
- Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega zavoda Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem (UL RS, št. 26/2014);
- Standardi za splošne knjižnice 2018-2028 (Nacionalni svet za knjižnično dejavnost, 2018);
- Nacionalni program za kulturo 2018-2025;
- Navodilo za izločanje in odpis knjižničnega gradiva (NUK, 2003);
- Pravilnik o hranjenju, uporabi in izločanju obveznih izvodov publikacij (UL RS, 90/2007);
- IFLA/UNESCO manifest o splošnih knjižnicah (1994).

4 POSLANSTVO KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE

Koroška osrednja knjižnica je splošna knjižnica, namenjena najširšemu krogu uporabnikov, ki izvaja knjižnično dejavnost za prebivalce občin ustanoviteljic Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna na Koroškem. Kot osrednja območna knjižnica izvaja posebne naloge za širše območje, kjer skrbi za koordiniran razvoj dejavnosti

poleg svoje še v treh koroških splošnih knjižnicah: Knjižnici Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Knjižnici Dravograd, Knjižnici Radlje ob Dravi.

Poslanstvo knjižnice se odraža v demokratični dostopnosti in uporabi knjižničnega gradiva in informacij ter v povečevanju aktivne vloge pri dejavnostih, ki prispevajo k razvoju bralne kulture in različnih oblik pismenosti, ter dejavnosti za formalno in neformalno izobraževanje, informiranost, osebni ter osebnostni razvoj prebivalcev. Knjižnica predstavlja kulturno, izobraževalno, socialno in komunikacijsko stičišče.

Knjižnična dejavnost kot javna služba zajema zbiranje, obdelovanje, hranjenje in posredovanje knjižničnega gradiva, omogoča demokratičen dostop do knjižničnega gradiva in informacij, elektronskih publikacij, posreduje bibliografske in druge informacije, skrbi za informacijsko opismenjevanje, sodeluje v vseživljenjskem izobraževanju, organizira posebne oblike dejavnosti za otroke, mladino in odrasle, ki so namenjene spodbujanju bralne kulture, organizira kulturne, izobraževalne in druge prireditve, nudi prostor za kakovostno preživljane prostega časa, s posebnimi storitvami skrbi za vključenost ranljivih skupin prebivalstva. S permanentnim izobraževanjem zaposlenih zagotavlja, da s svojim znanjem omogočajo uresničevanje poslanstva knjižnice.

Koroška osrednja knjižnica si prizadeva knjižnično zbirko upravljati na način, da:

- bo privabila v knjižnico čim širšo skupnost na lokalnem in regionalnem (koroškem) območju;
- bo posebno skrb namenila socialno ranljivejšim skupinam prebivalstva: brezposelnim, starejšim: otrokom s težavami v odraščanju, uporabnikom s posebnimi potrebami, brezdomcem, odvisnikom, migrantom ipd.;
- bodo uporabniki našli aktualne, raznovrstne in informativne vsebine, ki jih potrebujejo za poklicni napredek, vseživljenjsko učenje, predvsem pa za širjenje obzorij, za strokovno ter osebnostno rast in razvoj;
- bo predstavljala različnost pogledov in podpirala pravico uporabnikov do pridobivanja informacij in drugih vsebin;
- se bodo uporabniki, ki jih zanimajo domoznanske vsebine, lahko seznanili s kulturno dediščino geografskega področja, ki ga pokriva KOK;
- bo zbirka, predvsem leposlovna, spodbujala bralno kulturo, krepila pomen in razvoj maternega jezika, usvajanje besednega zaklada, odpirala nove, fizične in duhovne svetove ter spoznavala bralce z drugimi kulturnimi okolji;
- bo zbirka potencialno vplivala na pozitivne spremembe v lokalnem in širšem okolju.

5 POTREBE OKOLJA

Pri izgradnji knjižnične zbirke knjižnica upošteva značilne potrebe okolja, v katerem knjižnica deluje kot osrednja splošna knjižnica (Občina Ravne na Koroškem, Občina Prevalje, Občina Mežica, Občina Črna na Koroškem). Število potencialnih uporabnikov variira med 24.500 in 25.000.

Knjižnica upošteva:

- demografsko značilnost;
- starostno strukturo prebivalstva in uporabnikov knjižnice po ciljnih skupinah (predšolski; šolski, srednješolski, študenti, odrasli zaposleni, brezposelni, upokojeanci);
- izobrazbeno strukturo prebivalstva in uporabnikov;
- socialni vidik prebivalstva in aktualne družbene razmere;
- prisotnost uporabnikov s posebnimi potrebami oz. ranljivih skupin;
- prisotnost vzgojno-izobraževalnih ustanov (vrtci, osnovne in srednje šole, visoke šole ...);
- različni lokalni akterji (društva, kulturne ustanove, organizacije, dom starostnikov ...).

Upoštevana je tudi vloga Koroške osrednje knjižnice kot osrednje območne knjižnice za Koroško, torej kot regijskega informacijskega in kulturnega centra, ki po Pravilniku o delovanju in financiranju osrednjih območnih knjižnic s štirimi, zakonsko določenimi posebnimi nalogami izvaja knjižnično dejavnost za širše koroško območje (12 občin).

6 ORGANIZIRANOST KNJIŽNICE

Delovanje Koroške osrednje knjižnice je organizirano v več enot oz. oddelkov:

- Uprava
- Oddelek za nabavo in obdelavo knjižničnega gradiva
- Študijski oddelek: Domoznanski oddelek (domoznanska zbirka, posebne zbirke)
- Oddelek za odrasle
- Oddelek za otroke in mladino (Pionirska knjižnica Leopolda Suhodolčana)

Knjižnično mrežo sestavljajo:

- osrednja knjižnica;
- krajevne knjižnice: Kotlje, Prevalje, Mežica, Črna na Koroškem, Žerjav;
- izposojevališča: Strojnska Reka, Leše, Strojna, Podpeca;
- Bukvarna Ajta.

7 KNJIŽNIČNA ZBIRKA KOK

Knjižnična zbirka, ki je osnovno orodje, s katerim knjižnica izvaja svoje poslanstvo, mora biti kakovostna, uravnotežena, prilagojena prebivalcem lokalne skupnosti, hkrati pa mora slediti zakonodaji in strokovnim priporočilom ter se odzivati na spremembe v okolju in zahteve uporabnikov.

Posebnost knjižnične zbirke je 70-letna tradicija, ki izhaja iz zgodovine Koroške osrednje knjižnice in zajema bogato domoznansko gradivo, posebne zbirke (raritete in bibliofilske izdaje, starine, artoteko, rokopise, fototeko, drobne tiske), spominske sobe (Prežihova, Suhodolčanova in Kotnikova), zbirko Berem zlahka (zbirka gradiva, namenjena uporabnikom ranljivejših skupin) in zbirko stripov Stripoteka.

Koroška osrednja knjižnica želi uporabnikom nuditi širok in kakovosten izbor knjižničnega gradiva, ki bo ustrezal njihovim potrebam, kvalitetni izrabi prostega časa ter dvigu bralne kulture. Izbor gradiva je namenjen najširšemu krogu uporabnikov in ciljnim skupinam v okolju ter dvigu kakovosti življenja v posamezni lokalni skupnosti.

Z načrtovanim nakupom v Koroški osrednji knjižnici stremimo k:

- izboljšanju ponudbe gradiva (število izvodov, nadomeščanje zastarelega gradiva z novimi izdajami in naslovi);
- povečanju stopnje zadovoljstva uporabnikov;
- povečanju obrata gradiva (izposoja) in obiska knjižnice;
- povečanju dostopnosti in raznovrstnosti neknjižnega gradiva in e-virov;
- izboljšanju kakovosti knjižnične zbirke v krajevnih knjižnicah;
- ohranjanju kakovosti knjižnične zbirke v osrednji knjižnici.

7.1 Financiranje knjižnične zbirke

Knjižnica pridobiva knjižnično gradivo z nakupom, z obveznim izvodom in darovi. Najpomembnejši način pridobivanja knjižničnega gradiva je nakup, ki je zakonsko urejen in zavezuje naslednje financirje:

- Ministrstvo za kulturo RS z neposrednim pozivom za sofinanciranje nakupa;
- občine ustanoviteljice Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna na Koroškem z deleži, dogovorjenimi v Odloku o ustanovitvi javnega zavoda Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika;
- Ministrstvo za kulturo RS z neposrednim pozivom za izvajanje posebnih nalog osrednje območne knjižnice za Koroško območje;
- z lastnimi prihodki (članarine, zamudnine, bukvarna);
- s sredstvi donatorjev in sponzorjev.

Po potrebi lahko knjižnica za nakup knjižničnega gradiva nameni tudi del lastnih sredstev, porabo finančnih sredstev pa določi v letnem programu dela.

Za porabo sredstev za nakup knjižničnega gradiva so odgovorni vodja Oddelka za nabavo in obdelavo, računovodstvo in direktor knjižnice.

7.2 Oblikovanje knjižnične zbirke

Pri oblikovanju knjižnične zbirke knjižnica upošteva kulturne, izobraževalne, raziskovalne, informacijske, socialne in druge potrebe okolja, v katerem knjižnica deluje. Upoštevamo tudi vlogo knjižnice kot regijskega informacijskega in kulturnega centra, brezplačno medknjižnično izposajo in možnosti oddaljenega dostopa do informacij.

Z nakupom želi knjižnica zagotavljati kakovosten in uravnotežen izbor gradiva, zato sproti preverjamo ustreznost nakupa oz. zadovoljstvo uporabnikov s knjižnično zbirko tako v osrednji knjižnici kot tudi po organizacijskih enotah knjižnice, potrebe po deficitarnem gradivu, zadovoljstvo ciljnih skupin uporabnikov (slepi in slabovidni, študenti in drugi, vključeni v izobraževanje, brezposelni), skratka ustreznost zbirke na ugotovljene potrebe in interese okolja.

Koroška osrednja knjižnica kot javna, kulturna in izobraževalna ustanova želi in mora svojim uporabnikom nuditi širok izbor knjižničnega gradiva, ki bo ustrezal njihovim potrebam in željam. Nakup gradiva je namenjen posameznikom, skupinam, organizacijam v okolju in v največji možni meri zadovoljevanju njihovih vsakdanjih potreb in dvigu kakovosti življenja v lokalnih skupnostih okolja.

Knjižnica izbira raznovrstno knjižnično gradivo (knjižno, neknjižno) v različnih oblikah:

- monografske publikacije (leposlovje, strokovna in poljudnoznanstvena literatura za otroke in odrasle; referenčna zbirka, domoznanska zbirka, slikanice, stripi ...);
- serijske publikacije (časniki, časopisi, koledarji, almanahi ...);
- elektronski viri;
- kartografsko gradivo (zemljevidi, karte, atlasi ...);
- notno gradivo in muzikalije;
- fotografsko gradivo (fotografije, razglednice ...);
- slikovno gradivo (slike, grafike, plakati, ekslibrisi...);
- rokopisno gradivo;
- avdio gradivo (zvočne kasete, zvočne knjige, zgoščenke ...);
- videoposnetke in filme (videokasete, DVD-ji ...);
- multimedijsko gradivo;
- polpublicirano gradivo (gradivo, ki ni dosegljivo na knjižnem trgu);
- drobn tisk;
- igrače in družabne igre;

- zapuščine pomembnih osebnosti.

Z ustreznim nakupom knjižnica omogoča:

- spodbujanje in razvijanje branja, bralne kulture in informacijske pismenosti za vse uporabnike, od najmlajših do tistih v tretjem življenjskem obdobju;
- projekte promocije branja;
- kvalitetno ponudbo leposlovja (slovenski avtorji, nagrajena dela), zahtevnejših prevodov in humanistike;
- kvalitetno ponudbo leposlovja v tujih jezikih (angleški, nemški, francoski, ruski, italijanski, španski);
- dopolnjevanje posebnih zbirk: referenčna zbirka, domoznanska zbirka, Stripoteka, zbirka za uporabnike s posebnimi potrebami Berem zlahka (slepi in slabovidni, dislektiki, lahko branje, ...);
- dopolnjevanje zbirke z naslovi gradiva glede na zahteve uporabnikov in povečano povpraševanje po posameznih področjih in naslovih (desiderata in rezervacije);
- zadovoljevanje potreb po izobraževanju z zagotavljanjem gradiva različnih strok, poljudnih in zahtevnejših na različnih medijih (učenje jezikov, permanentno izobraževanje, spoznavanje zgodovine, umetnosti ...);
- dostop do elektronskih virov informacij, zagotavljanje oddaljenega dostopa do e-baz, kjer je to mogoče;
- ponudbo gradiva namenjenega kvalitetnemu preživljanju prostega časa (hobiji, interesne dejavnosti, osebnostna rast, umetnost ...);
- načrtno dopolnjevanje posebne domoznanske zbirke z novim gradivom na vseh vrstah medijev ter s seminarskimi, diplomskimi, magistrskimi in doktorskimi deli;
- dopolnjevanje AV zbirke (zgoščenke in DVD-ji) s kvalitetno glasbo in filmi domačih in tujih avtorjev;
- kvalitetno ponudbo informativne ponudbe periodike v slovenskem jeziku in del v tujih jezikih.

7.3 Letni načrtovani obseg in vrste gradiva

Izgradnja knjižnične zbirke je zahteven in dolgoročen proces, ki se izvaja na osnovi zakonskih podlag in strokovnih priporočil kot tudi potreb in značilnosti okolja. Nakup gradiva sledi predpisanemu razmerju med strokovnim in leposlovnim gradivom ter priporočilom o sestavi in obsegu knjižnične zbirke. Pri izboru gradiva knjižnica sledi vsebinskim kriterijem nabavne politike ter načrtuje nakup kakovostnih in aktualnih vsebin poljudnega in strokovnega gradiva, izvirne slovenske klasične in sodobne literature, znanstvene in strokovne ter kakovostne prevodne literature.

Dodatno nabavljamo gradivo za bralne akcije (Korošci pa bukve beremo, Lahko branje, Bodi kul-beri ful, Predšolska bralna značka Petra Nosa).

Knjižnica načrtuje nakup informativnega periodičnega tiska. Za informacijske potrebe okolja knjižnica nudi dostop do elektronskih podatkovnih zbirk (Tax-Fin-Lex), za spodbujanje branja zagotavlja zbirko e-knjig Biblos, izbor zvočnih knjig Audibook, v okviru območnih nalog pa ArhivVecera.com in PressReader.

Knjižnica skrbi za načrtno dopolnjevanje posebnih zbirk (domoznanska, referenčna, Stripoteka, Berem zlahka) in za dopolnjevanje zbirke na željo uporabnikov in povpraševanju po posameznih področjih in naslovih.

V skladu s strokovnimi priporočili na letni ravni knjižnica načrtuje nabavo do 90 % monografskih publikacij, do 10 % neknjižnega gradiva, od tega do 70 % naslovov za odrasle in do 30 % naslovov za otroke in mladino. Razmerje med leposlovjem in strokovnim gradivom je 50 % : 50 %.

Nakup je odvisen tudi od povprečne cene knjige, ki jo knjižnica dosega, finančnih sredstev za nakup gradiv (občine ustanoviteljice, ministrstvo), darov in zagotavljanja povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva ter obveznega izvoda (območna knjižnica). Glavnina nabavljenega gradiva je namenjena izposoji na dom, izbor naslovov je širok in namenjen različnim profilom uporabnikov na vseh nivojih, gradivo je na različnih fizičnih nosilcih. V krajevnih knjižnicah v mreži zbirko dopolnjujemo z izborom naslovov, kjer upoštevamo merila

za izgradnjo kakovostne zbirke, ki bo aktualna in bo ustrezala predpisanim standardom in hkrati različnim zahtevam posamezne lokalne skupnosti.

Pri nakupu knjižničnega gradiva knjižnica upošteva tudi:

- letno evalvacijo obstoječih zbirk in njihovo uporabo;
- strukturo in število prebivalstva;
- velikost knjižnice;
- poslanstvo knjižnice;
- dostopnost naslovov na tržišču;
- informacijske, raziskovalne in kulturne potrebe okolja.

Pri lociranju gradiva v mreži knjižnica upošteva naslednje kriterije:

- delež finančnih sredstev, zagotovljenih za nakup gradiva (MZK, občine, lastna sredstva);
- delež prebivalstva in uporabnikov knjižnice;
- dostopnost knjižničnega gradiva in informacij najširšemu krogu prebivalcev;
- osrednja knjižnica kot kulturno, izobraževalno in informacijsko središče;
- dopolnjevanje domoznanske in posebnih zbirk, Stripoteke in Berem zlahka;
- kvaliteta zbirke v posamezni krajevni knjižnici (upoštevajoč standarde za sestavo zbirke);
- prostorski pogoji posamezne krajevne knjižnice;
- potrebe uporabnikov.

7.4 Vključevanje uporabnikov v izgradnjo knjižnične zbirke

Knjižnice so v prvi vrsti namenjene uporabnikom. Ob upoštevanju ostalih kriterijev za izgradnjo knjižnične zbirke je cilj načrtovanja in izgradnje tudi zadovoljstvo uporabnikov. Zato lahko uporabniki utečeno izgradnjo knjižnične zbirke do določene mere spreminjajo in nadgrajujejo. Uporabniki imajo možnost za gradivo, ki ga v zbirki pogrešajo, podati konkretne predloge:

- ustno,
- po elektronski pošti,
- preko elektronskega obrazca na spletni strani knjižnice.

Nabavna komisija presodi upravičenost predlogov (knjižnica gradiva nima v svoji zbirki, ponavljajoče se referenčne zahteve uporabnikov, seznam pogosto rezerviranega gradiva, manjkajoče domoznansko gradivo ...).

S pomočjo pridobljenih podatkov nabavna komisija sklepa o potrebnih ukrepih pri izgradnji zbirke.

Knjižnici je vsekakor v interesu, da uporabnikom ponudi možnost, da se aktivno vključijo v izbor gradiva, vendar znotraj meja, ki so zahtevane in določene z nabavno politiko Koroške osrednje knjižnice.

7.5 Dostop do knjižnične zbirke

Knjižnice po Zakonu o knjižničarstvu (2. člen) zagotavljajo dostop do knjižničnega gradiva in elektronskih publikacij, posredujejo bibliografske in druge informacijske proizvode in storitve ter sodelujejo v medknjižnični izposoji in posredovanju informacij.

Mednarodni standardi za splošne knjižnice opredeljujejo, da mora razvoj knjižničnih zbirk temeljiti na načelu dostopa za vse ter predvidevajo dostop do knjižničnega gradiva vseh vrst in za vse skupine uporabnikov. Knjižnična zbirka pa mora biti urejena tako, da omogoča dostop do večine gradiva in učinkovito samostojno rabo.

Koroška osrednja knjižnica zagotavlja dostop do vseh vrst knjižničnega gradiva in za vse skupine uporabnikov, tako na dom kot v prostorih osrednje knjižnice, krajevnih knjižnicah in izposojevališčih; nekatere tudi na daljavo.

Del gradiva je namenjen zgolj uporabi v čitalnici:

- domoznansko gradivo;
- gradivo iz posebnih zbirk;
- referenčno gradivo;
- serijske publikacije iz skladišča in tekoče številke iz časopisne čitalnice;
- gradivo, izdano pred letom 1946.

V Koroški osrednji knjižnici in njenih krajevnih knjižnicah je gradivo postavljeno v prostem pristopu, v osrednji knjižnici pa del tudi v skladišču.

V prostem pristopu je gradivo postavljeno po UDK sistemu:

- po namenu: otroci in odrasli,
- po vsebini: leposlovje in stroka

Domoznansko gradivo je organizirano v posebno zbirko in postavljeno ločeno od ostalih delov knjižnične zbirke. Vključuje tudi posebne zbirke.

Gradivo, ki je postavljeno v skladišču, je strokovno urejeno tako, da omogoča takojšnjo dostopnost, to je po principu tekoče številke (numerus currens).

Tekoča periodika je postavljena v časopisni čitalnici, tista, ki jo arhiviramo, pa v skladišču.

Pri lociranju gradiva v mreži knjižnica upošteva delež in strukturo prebivalcev in uporabnikov knjižnice, kakovost zbirke v posamezni enoti in standardna priporočila za sestavo zbirke za doseganje cilja in izpolnjevanje prostorskih pogojev posamezne knjižnice v lokalni mreži ter potrebe uporabnikov.

V krajevnih knjižnicah je uporabnikom na voljo izbor knjižničnega gradiva, ki je namenjen osnovni predstavitvi posameznih področij ter izbor leposlovja. V izposojevališčih pa je na voljo gradivo iz premične zbirke (Potujoči oddelek), ki se na določen čas menja.

Gradivo iz nakupa posebnih nalog OOK in obvezni izvod je locirano v osrednji knjižnici. Gradivo nakupa iz sredstev MZK in občin je locirano v osrednji knjižnici in krajevnih knjižnicah ter izposojevališčih, gradivo nakupa iz sredstev MZK za povečan izbor gradiva in informacij (OOK) ter obvezni izvod pa je locirano v osrednji knjižnici in z brezplačno medknjižnično izposajo na voljo uporabnikom celotnega območja Koroške. Gradivo je v celoti obdelano v sistemu COBISS, o novostih pa javnost obveščamo na naši spletni strani in družbenih omrežjih, v knjižnici z razstavnimi kotički ter z bralnimi seznamami, ki so tudi javno objavljeni (Predšolska bralna značka, Bodi kul, beri ful, Korošci pa bukve beremo in Lahko branje).

Članom knjižnice omogočamo:

- dostop do knjižnične zbirke v fizični obliki v prostorih knjižnice in na dom;
- dostop do knjižnične zbirke na daljavo;
- dostop do domoznanskih zbirk za lokalne študije;
- medoddelčno izposajo oz. vračanje gradiva v katerikoli enoti;
- dostop do gradiva za ranljive ciljne skupine;
- dostop do knjižničnega gradiva iz drugih knjižnic po medknjižnični izposoji;
- dostop do interneta;
- dostop do domače strani knjižnice;

- dostop do elektronskih virov;
- dostop do e-knjig;
- dostop do zvočnih knjig;
- brezplačen dostop do drugih elektronskih storitev.

7.6 Zagotavljanje povečanega in zahtevnejšega izbora knjižničnega gradiva in informacij (OOK)

Koroška osrednja knjižnica kot osrednja območna knjižnica za Koroško (Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah, UL RS, št. 88/03) prejema obvezni izvod publikacij (Zakon o obveznem izvodu publikacij, UL RS, št. 69/06 in 86/09) ter po javnem projektnem razpisu omejena sredstva Ministrstva za kulturo za nakup e-virov.

Območna zbirka je namenjena uporabnikom širšega območja z osebno izposajo, brezplačno medknjižnično izposajo in oddaljenim dostopom do informacij.

7.7 Dopolnjevanje knjižnične zbirke

Letni prirast knjižničnega gradiva oblikujemo z nakupom, obveznim izvodom, darovi, zamenjavami in povečanim izborom gradiva (obvezni izvod). V knjižnici kupujemo različno število izvodov knjižničnega gradiva, odvisno od interesa in potreb uporabnikov, ostalih kriterijev za izbor gradiva ter razpoložljivih finančnih sredstev. To je aktualno novo gradivo, gradivo, po katerem je veliko povpraševanja (aktualno, popularno gradivo, povečano število rezervacij) in gradivo z domoznansko vrednostjo (domoznanske dvojnice). Knjižnično gradivo uravnoteženo predstavlja različna vrednotna stališča in poglede na svet. Izbor gradiva je strokovna odločitev, ki temelji na ustreznih virih, presoji, znanju in izkušnjah.

Dejavniki, ki vplivajo na izbor knjižničnega gradiva so:

- vrsta knjižnice;
- geografsko okolje;
- struktura uporabnikov;
- finančna sredstva;
- zakonitosti trga.

Pri vzdrževanju knjižnične zbirke sodelujejo vsi strokovni delavci knjižnice. Pri nabavi na podlagi nabavne politike deluje nabavna komisija v sestavi:

- vodja obdelave (organizator pridobivanja informacij in nabave);
- predstavnik izposoje, oddelek za odrasle;
- predstavnik izposoje, oddelek za otroke in mladino.

Nabavna komisija odloča o izboru gradiva in številu izvodov. Za izbor knjižničnega gradiva upošteva naslednje kriterije:

- vsebinski kriterij;
- aktualnost gradiva;
- estetsko vrednost in fizične značilnosti;
- ugled avtorja, založnika ali urednika;
- ocene, recenzije, reference, spremna besedila;
- kriterij uporabnosti;
- kriterij uporabnika (starostni vidik, razvojno in socialno stopnjo uporabnika, stopnja znanja itd.);
- interesi, želje in predlogi uporabnikov;
- kvaliteta papirja, tiska in vezave;
- dostopnost gradiva;

- subvencionirano gradivo;
- CIP zapisi v Cobiss-u (knjige v tisku);
- cenovni kriterij.

Za izbor in pridobivanje gradiva uporablja naslednja orodja:

- domači in tuji založniški programi;
- knjižnične kataloge;
- priporočilne seznane;
- predstavnike (potnike) založb (novosti, ogledi);
- vire o publikacijah (založniški katalogi, bibliografije, knjige v tisku);
- pisne ponudbe, ponudbe po telefonu in elektronski pošti;
- prednaročniške ponudbe založnikov;
- knjigarne in spletne knjigarne;
- sejme in druge prireditve s promocijo knjig;
- antikvariate;
- avtorje;
- druge ponudnike.

Pri dopolnjevanju knjižnične zbirke knjižnica:

- spremlja in ugotavlja potrebe potencialnih uporabnikov in njihovih pričakovanj glede storitev knjižnice in njene zbirke;
- vrednoti zbirko glede na pogostost uporabe;
- v povezavi z izposajo in informacijsko službo, ki spremljata potrebe uporabnikov sprotno pridobiva deficitarne naslove in dopolnjuje posamezna tematska področja;
- izvaja nabavno politiko, ki je v podporo storitvam za ciljne skupine uporabnikov (uporabniki s posebnimi potrebami in ranljive skupine);
- realizira ustrezen izbor konvencionalnega, tiskanega gradiva ter e-gradiv;
- načrtno dopolnjuje zbirko domoznanskega gradiva;
- načrtno dopolnjuje zbirko Stripoteka;
- načrtno dopolnjuje zbirko Berem zlahka.

Nabavna služba knjižnice (oddelek za nabavo in obdelavo gradiva) spremlja knjižni trg in se odziva na novosti za potrebe knjižnice. Vodja skrbi za učinkovito, gospodarno in transparentno porabo finančnih sredstev za nakup gradiva v okviru letnega programa in finančnega načrta knjižnice. Skrbi tudi za izbiro cenovno ugodnejših dobaviteljev ter se z njimi dogovarja o ugodnih popustih, dobavnih rokih, zamikih plačil ...

Zagotavlja ustrezno mesečno porabo sredstev za gradivo, nadzoruje ustrezno nabavo glede tipa gradiva in glede na število izvodov enega naslova za potrebe knjižnične mreže.

Zagotavlja uspešno realizacijo naročil, nadzira dobave naročenega gradiva in morebitne reklamacije. Skrbi za transparentno evidenco naročil in nakupov.

7.8 Nakup za zamejce

Koroška osrednja knjižnica je knjižnica, ki deluje na mejnem območju z Avstrijo in posebno pozornost posveča zamejcem, koroškim Slovencem oz. slovenski manjšini v Avstriji. S sredstvi Ministrstva za kulturo izvajamo nakup knjižničnega gradiva za Slovensko študijsko knjižnico Celovec.

Slovenska študijska knjižnica Celovec je največja knjižnica s slovenskim gradivom v Avstriji in zadovoljuje potrebe slovenskih uporabnikov na celotnem področju Koroške v Avstriji. Kot splošna knjižnica je vključena v slovensko knjižnično mrežo in povezana s slovenskim kooperativnim bibliografskim sistemom COBISS.

Koroška osrednja knjižnica je tudi edina knjižnica v Sloveniji, ki v vsakoletnem pozivu prijavlja sredstva za nakup knjižničnega gradiva za zamejce v Avstriji.

Koroška osrednja knjižnica z nakupom za zamejce skrbi za ohranjanje jezika slovenske manjšine v Avstriji, podpira kulturno-umetniško izražanje zamejcev v maternem jeziku, skrbi za kulturno povezovanje z matičnim narodom, širi slovensko besedo med Slovenci v zamejstvu, spodbuja branje v slovenskem jeziku, spodbuja uporabo knjižnice, Slovensko študijsko knjižnico podpira pri formalnem izobraževanju uporabnikov, spodbuja vseživljenjsko učenje, informira in izobražuje v širšem kulturnem prostoru. Z novim gradivom v Slovenski študijski knjižnici v Celovcu lahko izvajajo dejavnosti, ki prispevajo k razvoju pismenosti in bralne kulture, ter dejavnosti za neformalno in formalno izobraževanje, informiranost, osebni in osebnostni razvoj slovenske manjšine na slovenskem Koroškem v Avstriji.

Kriteriji za nakup:

Pri nakupu gradiva za Slovence v Avstriji v dogovoru s Slovensko študijsko knjižnico v Celovcu upoštevamo informacijske, izobraževalne ter kulturne potrebe okolja. Nabavljamo aktualno izvirno slovensko knjižno produkcijo ter kakovostne prevode tujih avtorjev za otroke in mladino s poudarkom na predšolski starostni stopnji ter izvirna slovenska strokovna dela. Za odrasle pa izvirno slovensko leposlovje, izbor slovenskih prevodov kakovostnega tujega leposlovja, strokovno in poljudno literaturo ter nakup določenega števila naslovov periodike.

7.9 Omejitve v izgradnji knjižnične zbirke

Knjižnično gradivo, ki ga knjižnica ne kupuje oz. ne uvršča v svojo zbirko (izjema je domoznansko gradivo):

- vsebinske omejitve: gradivo, ki ne zadostuje kriterijem kakovosti, gradivo, ki je po strokovnih kriterijih etično sporno, nekatere samozaložniške izdaje ...);
- jezikovne omejitve: v zbirko uvrščamo gradivo v slovenskem jeziku ter izbranih tujih jezikih;
- oblikovne omejitve: osnovnošolske učbenike in delovne zvezke, publikacije, ki zahtevajo reševanje nalog, risanje, barvanje, dopolnjevanje, igrače za individualno rabo ...;
- mikrooblike;
- analogno gradivo: gramofonske plošče, trakovi).

7.10 Darovi

Darovi so pomemben način pridobivanja knjižničnega gradiva. Z darovi knjižnica dopolnjuje tudi domoznansko zbirko, v splošni zbirki pa manjkajoče naslove, ali pa jih uporabi za zamenjavo izgubljenih ali poškodovanih izvodov.

Knjižnica ureja politiko uvrščanja darov v zbirko s posebno izjavo, ki jo uporabniki podpišejo, ko gradivo darujejo. Darovano gradivo tako postane last knjižnice in lahko z njim samostojno razpolaga. Knjižnica si tako zagotovi pravico, da se samostojno odloča, ali bo darovano gradivo vključila v zbirko ali ne. Darove, ki jih knjižnica ne uvrsti v zbirko, lahko podari drugi knjižnici ali zainteresirani ustanovi (Bukvarna Ciproš v Mariboru) ali po simbolični ceni proda v lastni bukvarni Ajta. Lahko jih uporabi tudi v projektih za promocijo branja in bralne kulture ali ob različnih priložnostih darove brezplačno ponudi svojim uporabnikom.

7.11 Izločanje in odpis knjižničnega gradiva

Izločanje in odpis knjižničnega gradiva predstavlja pomemben element za izgradnjo kakovostne in učinkovite knjižnične zbirke. Uspešnost izločanja in odpisa se meri z aktualnostjo zbirke, obratom zbirke, pa tudi z zunanjim videzom gradiva. Prav aktualnost zbirke je poleg izbora gradiva, ki ga uvrščamo v zbirko, zelo odvisna od izločanja in odpisovanja gradiva.

Na podlagi Navodil za izločanje in odpis knjižničnega gradiva (NUK, 2003), Pravilnika o izločanju in odpisu knjižničnega gradiva (KOK, 2006) in Pravilnika o hranjenju, uporabi in izločanju obveznih publikacij (NUK, 2007) knjižnica izloča uničeno, poškodovano, umazano gradivo, gradivo v slabem stanju, izgubljeno, zastarelo in neaktualno gradivo, gradivo, ki ga ni mogoče izterjati od uporabnika, gradivo z inventurnega primanjkljaja ter odvečno gradivo, ki glede na povpraševanje ne ustreza več potrebam uporabnikov v nabavljeni količini.

Iz prostega pristopa se zaradi aktualnosti zbirke neaktualno gradivo delno izloča, delno preusmerja v skladišče, po potrebi pa tudi v druge krajevne knjižnice v mreži.

Gradivo, ki ga knjižnica izloči iz zbirke, mora knjižnica praviloma ponuditi Narodni in univerzitetni knjižnici (Slovenika), drugim knjižnicam, nato pa jih lahko podari komurkoli ali po simbolični ceni proda v bukvarni.

7.12 Zaščita knjižnične zbirke

Knjižnica skrbi za ustrezne pogoje zaščite knjižnega gradiva in hranjenja različnih vrst nosilcev informacij. V okviru danih možnosti zagotavlja najustreznejše pogoje za varovanje gradiva. Novo gradivo po izboru ovijemo v zaščitno folijo in opremimo z mehansko zaščito pred krajo. Poškodovano gradivo, ki ga ni več na trgu in ima še vsebinsko in informacijsko vrednost, damo v vezavo.

Knjižnica je dolžna poskrbeti, da je gradivo zaščiteno pred:

- neposredno fizično silo;
- ognjem;
- vodo;
- škodljivci;
- onesnaženim zrakom;
- osvetlitvijo in sevanjem;
- neustrezno temperaturo;
- neustrezno relativno vlago;
- krajo in vandalizmom;
- izgubo.

Gradivo iz domoznanske in posebnih zbirk je uporabnikom dostopno le v čitalnici ali v digitalni obliki. Dragoceno rokopisno gradivo hranimo v ustreznih mikroklimatskih pogojih, za zaščito uporabljamo posebne brezislinske materiale.

Zaščita celotne knjižnične zbirke in zgradbe je urejena s tehničnim in protipožarnim varovanjem.

7.13 Vrednotenje knjižnične zbirke

Vrednotenje zbirke je proces, v katerem knjižnica meri razmerje med načrtovanim in doseženim upravljanjem knjižnične zbirke. Rezultati se merijo s pomočjo kazalcev uspešnosti za splošne knjižnice, statistiko, anketami ... in je osnova za njeno načrtovanje, financiranje in nadaljnje oblikovanje. Kriterije za vrednotenje knjižnične zbirke določajo predpisi, nekatere pa lahko knjižnica določi sama.

Namen vrednotenja je izgradnja in upravljanje zbirke v skladu s poslanstvom, vizijo in cilji zbirke.

Napačna kvaliteta ali kvantiteta pri izbiri gradiva namreč lahko vplivata na manjšo izposajo in zadovoljstvo uporabnikov.

Knjižnica vrednoti knjižnično zbirko z naslednjimi metodami:

- število izvodov gradiva na prebivalca;

- število izposoj na prebivalca;
- starost zbirke;
- obrat gradiva;
- delež medknjižnične izposoje;
- vizualni izgled gradiva.

Rezultate vrednotenja knjižnične zbirke knjižnica smotrno uporabi pri oblikovanju ustrezne nabavne politike.

Na osnovi vrednotenja knjižnica pričakuje:

- zagotavljanje standardov in priporočil za sestavo zbirke;
- povečanje članstva;
- povečanje števila obiskovalcev;
- večje zadovoljstvo uporabnikov.

7.14 Sodelovanje z drugimi knjižnicami

Z drugimi knjižnicami pri izgradnji knjižnične zbirke Koroška osrednja knjižnica sodeluje predvsem pri medknjižnični izposoji. Za potrebe uporabnikov si knjižnica gradivo, ki ga nima v svoji zbirki, medknjižnično izposodi v drugih slovenskih knjižnicah. Prav tako drugim slovenskim knjižnicam medknjižnično izposoja gradivo iz svoje zbirke. Medknjižnična izposoja med knjižnicami koroškega območja je za uporabnika brezplačna. Pri nakupu nekaterih e-virov knjižnica (območna knjižnica) sodeluje s konzorcijem COSEC pri Narodni in univerzitetni knjižnici, druge naroča samostojno.

7.15 Promocija knjižnične zbirke

Knjižnica redno skrbi za promocijo knjižnične zbirke. Z namenom spodbujanja bralne in informacijske pismenosti, bralne kulture, vseživljenjskega učenja in kvalitetne izrabe prostega časa knjižnica promovira knjižno gradivo, kakor tudi nekonvencionalno, neknjižno gradivo ter e-vire.

Promovira zbirko v celoti ali dele zbirke (novosti, domoznansko gradivo, posebne zbirke, e-knjige ...) z objavami na spletni strani, razstavami, literarnimi večeri, pogovori o knjigah, bibliopedagoškimi urami za otroke, usposabljanji za uporabo zbirke (Cobiss+, Moja knjižnica) in e-virov itd.

Promocija poteka v osrednji knjižnici in vseh krajevnih knjižnicah, v tiskanih in spletnih medijih, na spletni strani knjižnice, preko družbenih omrežij in YouTube kanala knjižnice.

8 AKTUALNOST DOKUMENTA

Knjižnica je zavezana, da stalno spremlja, dopolnjuje in popravlja Dokument upravljanja knjižnične zbirke. Dokument sproti prilagajamo potrebam okolja in razpoložljivim finančnim sredstvom ter spremljamo nabavno politiko.

Ravne na Koroškem, 18. 01. 2022

Direktorica:

Mag. Irena Oder